

Kdo je premaknil Mollyjin klavir

(James Joyce: *Ulikses*)

Leta 1972 je Hugh Kenner objavil članek, v katerem skozi nekatere nagajive spekulacije opozarja na nerešljivo uganko v *Uliksesu*. Nanaša se na nekaj, kar je za Leopolda Blooma šestnajstega junija 1904 osrednji razlog za strah. Namreč ljubezensko razmerje med njegovo ženo Molly in »gizdalinom« Blazesom Boylanom. Bloom »ve«, da je njuno skupno petje samo pretveza za prešuštvo. Prizor, o katerem govori, se pojavi v »itaškem« delu – psevdokatekizmičnem, v obliki dvogovora zapisanem opisu Stephena in Leopolda, kako pijeta čaj, potem ko sta se pozno ponoči vrnila v Bloomovo gospodinjstvo. Stephen odide in Leopolda, ki stoji na vrtu, kjer se je poslovil od mladega prijatelja, preplavi žalost. Ozre se kvišku, k zvezdam:

Kaj je čutil Bloom, ko je ostal sam?

Hlad medzvezdnega prostora, tisoče stopinj pod lediščem ali absolutno ničlo Fahrenheita, Celzija ali Réaumurja: prva znamenja bližajočega se sveta. (*Ulikses II.*, str. 263, prev. Janez Gradišnik)

Potem ko se z obžalovanjem spomni seznama umrlih prijateljev in zagleda jutranjo zarjo, se Bloom vrne v hišo. Vzame svečo in odide v prednjo sobo. To pot bi seveda lahko prehodil tudi z zavezanimi očmi, tako dobro jo pozna. Toda tokrat doživi nekaj boleče drugačnega.

Kaj je iznenada ustavilo njegov vstop?

Desni senčni reženj sferične votline njegove lobanje je prišel v dotik s trdnim lesenim oglom, in infinitezimalen, vendar občuten delček sekunde je bil pozneje na tem mestu lokaliziran občutek bolečine kot posledica prejšnjih zaznav, prenesenih in registriranih. (*Ulikses II.*, str. 264)

To se pravi, z glavo udari ob kredenco iz orehovine. Prejšnji dan je nekdo premikal pohištvo po prednji sobi; bistveno spremembo v tlorisu je povzročil klavir, na katerem slonita Boylan in Molly med svojimi glasbenimi vajami (ki so v resnici vaje za intimnejše duete). Inštrument stoji zdaj tam, kjer je bila poprej kredenca. Bloom z bolečo glavo nadrobno opazuje ta objekt:

Pokončen klavir (Cadby) z odkritimi tipkami, na spuščnem pokrovu je ležal par dolgih rumenih ženskih rokavic in smaragdno zelen pepelnik, v katerem so bile štiri porabljene vžigalice, delno pokajena cigareta in dva zbledela ogorka, na stojalcu so stale note v naravni lestvici G za glas in klavir pesmi *Ljubezni stare sladki spev* (besedilo G. Cliftona Bingham, uglasbil J. L. Molloy, iz repertoarja madam Antoinette Sterling), odprte na zadnji strani s sklepnimi navodili *ad libitum, forte, pedal, animato, zadržan pedal, ritirando, konec*. (*Ulikses II.*, str. 265)

Nikoli ne zvemo, kdo ali zakaj je premikal pohištvo. Epizoda je seveda stara šala, stara kot sama literatura, šala o profesorju, ki med gledanjem zvezd pade v jamo. Leopold Bloom trenutno igra raztresenega profesorja.

Kdo je premaknil klavir? Blooma ni bilo doma kakih pet ur. Zelo malo verjetno je, da bi to storila služkinja Bloomovih, nič kaj amazonska gospa Fleming, vsaj sama ne. In čeprav bi Molly lahko premaknila stole, Kenner sklepa, da bi bila klavir in kredenca preveč zanjo. To je moral narediti Boylan. Kenner nadaljuje s spekuliranjem, zakaj bi pripravila ljubimca, da to počne. Zato, meni, ker se je hotela izogniti neizbežnemu spolnemu odnosu z Blazesom, ga preložiti ali nekako zavreti potek dogodkov. Njen namen je, da:

ga izžme ... s telesnim delom. Preložila bo fizični moment, se mu morda izognila; prav gotovo pa ga bo oslabilila. Ko stojita v prednji sobi, jo prešine, kako ji je mož že večkrat predlagal, da bi postavila tisto zofo h kaminu. Mojstrska poteza! Izčrpala bo Boylana, ker bo moral premikati pohištvo, težko pohištvo. In tako se zdi, da si moramo predstavljati zariplega Blazesa Boylana, kako podstavlja ramo h kredenci, vleče klavir, dviga in prenaša zofo in mizo z vloženo ploščo iz majolike, premešča težki naslanjač, lahki stol ... (str. 26)

To je lep scenarij; in če ga sprejmemo, spodkopava Mollyjina erotična razglabljanja v »Penelopi«; v njih ne bi smeli gledati dejstev, pravi Kenner, temveč »pornografske« fantazije. Stvarnost tistega, kar se je godilo med gospo Bloomovo in njenim ljubimcem, pa je bila čisto drugačna.

Naj bo še tako neznatno, je Kennerjev predlog vendarle glavno dokazno gradivo. Temelji predvsem na enem »dejstvu«, ki ga narekuje zdrava pamet – da namreč premikanje klavirjev ni ravno lahko opravilo; ni delo za ženske, temveč garaški moški posel. Ob tem se človek spomni tistega imenitnega nemega filma z Laurelom in Hardyjem, v katerem skušata klovna spraviti klavir po stopnicah navzgor, seveda s poraznim izidom.

Kennerjevemu esejju se je zabavno postavila po robu Margaret Honton, tudi preučevalka Joycea, in sicer v *James Joyce Quarterly* štiri leta kasneje. Ob obilnem navajanju poglavij in verzov (joyceovci v medsebojnih spopadih obožujejo to početje) je bil *coup de grâce* gospe Honton njeno žensko poznavanje dejanskih »hišnih del« (in med vrsticami povedano, Kennerjeva moškošovinistična nevednost glede teh stvari):

Rada bi prepričala gospoda Kennerja in njegove bralce, da je povsem mogoče, da sta ženski (se pravi Molly in gospa Fleming) premikali pohištvo, kajti od svojega dvanajstega leta sem že nič kolikokrat sama premikala izjemno težak pianino (Wegman). Kratko razdaljo, da. Korak za korakom, da. In sama, da. Iz izkušenj s starim viktorijanskim pohištvom vem, da ima večina kosov kolesca, nekateri pa tudi ročaje – kredenca bi jih zelo verjetno imela –, da jih je moč laže premikati. Kar zadeva knjižno omaro, je marsikatera ženska prestavljala še kaj težjega. Knjige lahko poprej vzameš ven in jih spet postaviš na police, ko je omara že na svojem novem mestu, ali pa poskusiš premakniti polno omaro, zaradi česar je treba po končanem podvigu pobrati nekaj razsutih knjig.

Zdi se torej, da profesorji niso samo raztreseni, temveč je tudi njihova pomoč v gospodinjstvu zanemarljiva.

Prevedla Jana Cedilnik